

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ ВТНЗ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Останнім часом полікультурна освіта набуває особливої актуальності. Важливою соціально-політичною детермінантою її розвитку є інтенсифікація інтеграційних процесів як значної складової картини сучасного світу, а також прагнення України й інших країн стати частиною світового та європейського соціально-культурного й освітнього простору, зберігши при цьому національну своєрідність. Інтеграційні процеси сприяють перетворенню Європи на багатомовне середовище, у якому національні мови мають рівні права. З відкриттям кордонів між державами посилюються мобільність людей і, як наслідок, їхня мотивація до вивчення іноземних мов, до встановлення і підтримання контактів усередині своєї країни і за кордоном.

Актуальність статті зумовлена спрямованістю сучасної української педагогічної науки на реформування освітньої системи, що пов'язано з процесами всесвітньої глобалізації та інтеграції в Болонський процес. Як відомо, активне розгортання Болонського процесу – це один із напрямів (у галузі освітньої системи) глобалізації, взаємодії та діалогу різноманітних культур. У контексті впровадження Болонської декларації в освітній системі України володіння полікультурною компетентністю стає невід'ємною складовою професійної майстерності сучасного кваліфікованого працівника в будь-якій галузі діяльності людини.

Найбільшу популярність у наукових колах мають такі культурознавчі підходи: лінгвокраїнознавчий (Є. Верещагін, В. Костомаров), соціокультурний (В. Сафонова) і лінгвокультурологічний (В. Воробйов, В. Фурманова). Моделі культурознавчоорієнтованої освіти засобами іноземної мови, які представлені в цих підходах і створюють дидактичні умови для співвивчення мови і культури, стали доміантними при розробці багатьох сучасних програм і написанні навчальних посібників з іноземної мови.

Зростання інтересу до величезного соціалізуючого і виховного потенціалу іноземної мови зумовило появу і стрімкий розвиток такого напрямку, як полікультурна освіта. Саме полікультурна освіта учнів і студентів засобами іноземної мови відіграє важливу роль у процесі їх розвитку, виховання і культурного самовизначення.

Питання полікультурності освіти досліджували такі вчені, як В. Болгаріна, Л. Голик, О. Ковальчук, І. Локшенова, О. Сухомлинська, проте аналіз сучасних досліджень показує, що вони не дійшли єдиної думки щодо того, що таке полікультурна освіта і як вона може бути реалізована. Також недостатньо висвітленою залишається проблема впровадження полікультурної освіти у вищих технічних навчальних закладах.

Мета статті – уточнити поняття полікультурної освіти, її місце в сучасному світі, обґрунтувати її зв'язок з курсом іноземної мови, зокрема у ВТНЗ.

Американська асоціація контролю і розвитку освіти вбачає перевагу глобальної освіти в тому, що включаючи вивчення проблем і тем, які виходять за національні межі та за внутрішні рамки політичних, культурних, екологічних, економічних і технологічних систем, вона навчає сприймати і розуміти сусідів, чий культурний фон відрізняється від нашого, учить вбачити світ очима інших.

Глобалізаційні тенденції відчуваються і в нашій країні і впливають на розвиток сучасної педагогічної теорії і практики, що спрямована на підготовку людини до життя в умовах світу, який швидко змінюється, характеризується наростанням проблем і кризових явищ. Концепція глобальної освіти містить загальний підхід до відбору змісту освіти: давати уявлення про світ крізь призму культури своєї країни і сприймати унікальність власної культури в контексті глобальних процесів. Толерантність до інших поглядів, звичаїв, релігій, уміння бачити особливості своєї культури в контексті культур інших народів і світової культури в цілому, сприймати світ як сукупність складних взаємозв'язків, коли порушення одного з них може призвести до глобальної катастрофи, – це далеко не повний перелік характеристик глобальної освіти [3, с. 24].

Особливе місце в контексті глобальної освіти посідає полікультурна освіта. Основним завданням вітчизняної системи освіти на початку XXI ст. є підготовка тих, хто навчається, до взаємодії з полілінгвальним і полікультурним світом.

У центрі полікультурної освіти як наукового напрямку перебуває адекватна репрезентація матеріалу про різні культури і культурні групи у змісті предметів гуманітарного і соціального циклів, особливо це стосується курсу іноземної мови. Мовні дисципліни мають величезний соціалізувальний потенціал, тому важливим з погляду полікультурної освіти є зміст дисциплін мовного циклу, а також методи і прийоми подання культурознавчоорієнтованого матеріалу в них. Особливо важливу роль у підвищенні полікультурної освіти відіграє курс іноземної мови у вищих технічних навчальних закладах, оскільки кількість годин, відведених на гуманітарні дисципліни, досить обмежена.

На основі тематичного наповнення навчальних програм і посібників з предметів мовного циклу відбувається моделювання соціокультурного простору тих, хто навчається, формування їх уявлень про навколишній світ і їх місце в ньому. Змістом окремих текстів і методичними прийомами роботи з ними можна розширити соціокультурний простір студентів і допомогти їм побачити себе як рівноправних представників світової спільноти, об'єднаних загальними інтересами, проблемами і засобами їх розв'язання, формувати загальнопланетарне мислення – здатність бачити свою причетність, своє місце, відповідальність і роль у глобальних загальнолюдських проблемах [4, с. 25].

Багато в чому розвиток мовної полікультурної освіти зобов'язаний появі соціокультурного підходу до змісту навчання іноземних мов, розробленого професором В. Сафоновою. На відміну від країнознавчого, лінгвокраїнознавчого і лінгвокультурологічного підходів, соціокультурний підхід дав змогу звернути увагу на можливість навчання культур різних етнічних, релігійних, соціальних й інших груп країн, мови яких вивчаються.

Навчання культури однієї групи призводить до побудови стереотипів і узагальнень відносно всіх представників певної країни й ускладнює формування уявлень про культурну різноманітність мовного і культурного співтовариства, що вивчається, може призвести до нерозуміння при спілкуванні з представниками інших культур.

Особливе місце в полікультурній освіті має відводитися репрезентації варіативності культур рідної країни, регіону, області, оскільки це сприяє формуванню уявлень у тих, хто навчається, про культурну різноманітність як про норму співіснування і взаємної поваги в сучасних полікультурних співтовариствах, так і створенню умов для культурного самовизначення особистості. Культурна варіативність є основним дидактичним інструментом досягнення головної мети полікультурної освіти – підготовки студентів до активної і повноцінної співпраці в сучасному полікультурному світі. Мовною полікультурною освітою не може вважатися модель освіти, при якій не формується активна життєва позиція.

Полікультурну освіту неможливо сформувати на якомусь одному ступені освіти, полікультурну особистість можна виростити і виховати тільки в умовах системи безперервної полікультурної освіти, починаючи з дошкільного виховання і зберігаючи спадкоємність у підходах до навчання іноземних мов у середній школі й у ВНЗ.

І вже у ВНЗ викладання іноземної мови й іншомовної культури має сприяти завершенню формування у студентів уміння спілкуватися, співіснувати з людьми різних етнічних груп, багатого досвіду соціокультурного спілкування, який є міцною базою прилучення тих, хто навчається, до глобальних цінностей цивілізації.

Для розробки сучасної концепції викладання іноземних мов, у тому числі у немовних ВНЗ, надзвичайно важливим є пояснення, яке дав О. Леонт'єв: “культурну специфіку спільноти, мову, яку ми викладаємо, становить більшою мірою система смислових одиниць, яка конституює образ світу і є орієнтовною основою, ніж система мовленнєвого реагування або мовотворення. Цей образ світу побудований не з вербальних, а скоріше із предметних значень. І на занятті з іноземної мови ми покликані побудувати у тих, хто навчається, новий образ світу або внести необхідні поправки у старий. Ми не повинні викладати мову як формальну систему: викладатися мають, власне, значення, які конституюють образ світу, який властивий новій культурі, і одночасно є складовими процесів мовотворення. Під ім'ям мови ми викладаємо культуру” [6, с. 44].

Виходячи зі сказаного вище та ґрунтуючись на думках експертів з питань полікультурної освіти, рекомендуємо здійснювати такі заходи для

успішної реалізації полікультурної освіти і формування полікультурної особистості в контексті глобальної освіти.

Необхідно формувати у студентів уявлення про культуру як про соціальний конструкт. Культура здатна змінюватися з часом і в результаті взаємодії з іншими культурами; формувати уявлення про різноманітність сучасних полікультурних співтовариств певної країни і рідної країни, сприяти розумінню природи і сенсу національно-культурних традицій, ритуалів, умовностей і цінностей представників культур різних країн і рідної країни; створити уявлення про схожість і відмінності між представниками різних етнічних груп у рамках регіону проживання. У ході навчально-виховного процесу доцільно використовувати індивідуальний досвід міжкультурної комунікації кожного представника етносу. Навчати розуміти те, як представники різних культурних груп у країні й у світі однаково і по-різному підходять до вирішення глобальних загальнолюдських проблем. Важливим завданням є формування толерантності і здатності позитивно взаємодіяти з представниками інших культур, бути готовими до діалогу культур.

Діалог культур має бути повноцінним і рівноправним, тобто, на думку О. Грибовської, побудованим на взаємоповазі культур, які беруть участь у контакті, в якому наявний обмін сенсами і рівнозначна репрезентативність культур з метою їх взаємозбагачення, взаєморозвитку і взаємооновлення [1]. В жодному разі в ході діалогу не можна допускати утилітарного ставлення однієї культури до іншої, коли одна з культур нав'язує свою систему цінностей іншій.

Необхідним також є культурне самовизначення особистості, тобто усвідомлення себе як полікультурного суб'єкта з одночасною багатогруповою належністю (етнічною, соціальною, професійною, мовною, територіальною), свого місця, ролі і значення в глобальних загальнолюдських процесах.

Виходячи із зазначених вище завдань, можна визначити полікультурну освіту як процес опанування знань про культурну різноманітність і про відносини між культурами в сучасному полікультурному світі, а також формування активної життєвої позиції й умінь взаємодіяти з представниками різних країн і культур згідно з принципом рівноправного діалогу культур, виховання толерантності й умінь гідно представляти свою країну у світовій спільноті.

Висновки. Отже, початок ХХІ ст. – це час глобальних змін в усіх сферах життя, які не могли оминути освіту. В контексті всесвітньої глобалізації та впровадження Болонського процесу невід'ємною складовою професійної майстерності сучасного інженера стає полікультурна компетентність. Тому особливе місце в глобальній освіті посідає полікультурна освіта, яка здійснюється переважно за рахунок предметів гуманітарного і соціального циклів, особливо це стосується курсу іноземної мови.

Література

1. Грибовская О.В. Роль и место поликультурного образования в глобальном образовании 21 века [Электронный ресурс] / О.В. Грибовская. – Режим доступа: <http://www.petrovavl.kz/skoipkppk/page5/english/13.shtml>.
2. Социология: Энциклопедия / [сост. А.А. Грицанов, В.Л. Абушенко, Г.М. Евелькин, Г.Н. Соколова, О.В. Терещенко]. – Минск : Книжный Дом, 2003. – 1312 с.
3. Осипова Н.В. Глобальное образование и иностранный язык как учебный предмет / Н.В. Осипова // Иностранные языки в школе. – 2007. – № 2. – С. 23–27.
4. Сафонова В.В. Культуроведение в системе современного языкового образования / В.В. Сафонова // Иностранные языки в школе. – 2001. – № 3. – С. 22–29.
5. Сысоев П.В. Языковое поликультурное образование в XXI веке [Электронный ресурс] / П.В. Сысоев. – Режим доступа: <http://www.lib.tsu.ru/mminfo/000349304/06/image/06-096.pdf>.
6. Леонтьев А.А. Основы психолингвистики / А.А. Леонтьев. – М. : Смысл, 1999. – 287 с.

ПОЛУБОЯРИНА І.І.

ФІЛОСОФІЯ МУЗИКИ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ МУЗИЧНО ОБДАРОВАНИХ СТУДЕНТІВ

Для сучасної України створення системи розвитку обдарованої особистості є важливою умовою досягнення успіху на шляху розбудови незалежної держави. Система підготовки ґрунтується на основі розробки та реалізації загальнодержавних, регіональних, місцевих, індивідуальних програм. Так, прийнято цілий ряд законів, зокрема Програму розвитку обдарованих дітей і молоді, Указ Президента України “Про підтримку обдарованих дітей”, Концепцію державної програми роботи з обдарованою молоддю на 2011–2015 р. та інші.

Метою цієї роботи є формування цілісної загальнодержавної системи виявлення і підтримки обдарованої молоді; розвитку та реалізації її здібностей; стимулювання творчої роботи учнів, студентів, викладачів вищих навчальних закладів.

Кожна наука, у тому числі й педагогіка, для того, щоб продуктивно розвиватися, повинна спиратися на визначені вихідні положення, що дають правильні уявлення про феномени, які вона вивчає. У ролі таких положень виступають методологія та теорія.

Поняття “методологія” є складним і не завжди однозначно тлумачиться. Воно використовується, перш за все, в широкому смислі загальної методології наук. У нашому випадку це поняття означає філософську вихідну позицію наукового пізнання, загальну для всіх наукових дисциплін. У більш вузькому смислі поняття “методологія” означає теорію наукового пізнання в конкретних наукових дисциплінах.

Поняття “методологія” має два основних значення: а) система визначених способів і прийомів, які застосовуються в тій чи іншій сфері діяль-